

TIJORAT BANKLARI MABLAG‘LARINI IQTISODIYOTDAGI O‘RNI

Ilmiy rahbar: N.S.To‘ychiboyev

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrasi dotsenti

Inomjonov Zuhridin

Andijon davlat texnika instituti

Iqtisodiyot yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Maqolada tijorat banklari mablag‘larining milliy iqtisodiyotdagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Banklarning kredit siyosati, investitsiya faoliyati va moliyaviy vositalari orqali iqtisodiy o‘lishni qo‘llab-quvvatlashdagi roli o‘rganiladi. Tijorat banklarining kichik va o‘rta biznesni moliyalashtirish, infratuzilma loyihalarini qo‘llab-quvvatlash va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashdagi hissasi alohida e‘tibor markazida. Shuningdek, raqamli bank xizmatlari va zamonaviy moliyaviy texnologiyalarning iqtisodiyotga ta‘siri ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: tijorat banklari, kredit siyosati, investitsiya faoliyati, infratuzilma loyihalar, moliyalashtirish, moliyaviy texnologiyalar.

Kirish. Tijorat banklari milliy iqtisodiyotning ajralmas qismi bo‘lib, ularning mablag‘lari iqtisodiyotning turli sohalarida muhim rol o‘ynaydi. Tijorat banklari nafaqat moliyaviy xizmatlar ko‘rsatadi, balki iqtisodiy o‘lishni rag‘batlantirishda, investitsiyalarni jalb qilishda va aholi uchun qulay sharoitlar yaratishda ham katta ahamiyatga ega. Tijorat banklari mablag‘lari iqtisodiyotning turli sohalariga yo‘naltiriladi. Ular korxonalar va tadbirkorlar uchun kreditlar taqdim etish orqali ishlab chiqarishni kengaytirishga yordam beradi [1]. Masalan, kichik va o‘rta

biznesni moliyalashtirish orqali tijorat banklari yangi ish o‘rinlarini yaratishga, innovatsiyalarni rivojlantirishga va iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashga hissa qo‘shadi. Bu esa, o‘z navbatida, aholi daromadlarini oshirishga va ijtimoiy farovonlikni yaxshilashga olib keladi.

Tijorat banklari mablag‘lari investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o‘ynaydi. Banklar orqali jalb qilingan mablag‘lar, asosan, infratuzilma loyihalari, sanoat ishlab chiqarishi va xizmatlar sektoriga yo‘naltiriladi. Bu jarayon, o‘z navbatida, iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiradi va mamlakatning global raqobatbardoshligini oshiradi. Tijorat banklari tomonidan amalga oshiriladigan investitsiya loyihalari, iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash va davlat budjetiga tushumlarni oshirishda ham muhim ahamiyatga ega. Tijorat banklari aholi va korxonalar o‘rtasida moliyaviy vositachilik funksiyasini bajaradi [2]. Ular omonatlarni to‘playdi va ularni kreditlar shaklida qayta taqsimlaydi. Bu jarayon, iqtisodiyotdagi likvidlikni oshirishga yordam beradi va moliyaviy bozorlarning barqarorligini ta’minlaydi. Banklar aholi uchun turli xil omonat dasturlarini taklif etishi, ularning moliyaviy savodxonligini oshirishga va jamg‘armalarini samarali boshqarishga yordam beradi.

Tijorat banklari Markaziy bank tomonidan belgilangan pul-kredit siyosati asosida tijorat banklari kredit berish shartlarini belgilaydi, foiz stavkalarini o‘rnatadi va mablag‘larning aylanishini nazorat qiladi. Bu jarayon, iqtisodiyotdagi inflyatsiya darajasini nazorat qilish va iqtisodiy o‘sishni barqarorlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, tijorat banklari xalqaro moliya bozorlariga chiqish imkoniyatini yaratadi. Ular eksport-import operatsiyalarini moliyalashtirishda ishtirok etib, mamlakatning xalqaro savdo faoliyatini kengaytirishga yordam beradi. Bu esa milliy iqtisodiyotga qo‘shimcha mablag‘lar kiritishga va valyuta balansini yaxshilashga olib keladi. Shuningdek, tijorat banklari ijtimoiy mas’uliyatni ham unutmasligi kerak. Ular ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirish orqali jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shishi, ekologik masalalarga

e'tibor berishi va ijtimoiy adolatni ta'minlashda faol ishtirok etishi zarur. Bunday yondashuv, banklarning obro'sini oshiradi va ularning mijozlarga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga yordam beradi.

Tijorat banklari milliy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, ularning kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish, infratuzilma loyihalarini qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi hissasi alohida ahamiyatga ega. Ushbu banklar, nafaqat moliyaviy xizmatlar ko'rsatish bilan cheklanmay, balki iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni oshirishda ham muhim rol o'ynaydi.

Kichik va o'rta biznes mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Ular ish o'rinlarini yaratish, innovatsiyalarni joriy etish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi [3]. Tijorat banklari kichik va o'rta biznes larni moliyalashtirish orqali bu jarayonga hissa qo'shadi. Ular kichik biznes egalari uchun qulay kredit shartlarini taklif etadi, bu esa tadbirkorlarning o'z ishlarini kengaytirishi va yangi loyihalarni amalga oshirishiga imkon beradi. Masalan, tijorat banklari tomonidan taqdim etiladigan mikroqarzlar va kichik kreditlar, ko'plab tadbirkorlar uchun boshlang'ich kapitalni olish imkoniyatini yaratadi. Bu esa, o'z navbatida, iqtisodiyotning turli sohalarida yangi ish o'rinlari va raqobatbardosh mahsulotlar paydo bo'lishiga olib keladi. Bundan tashqari, tijorat banklari infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda ham muhim rol o'ynaydi. Infratuzilma - bu transport, energetika, aloqa va boshqa asosiy sohalarni qamrab oluvchi tizimdir. Tijorat banklari davlat va xususiy sektor bilan hamkorlikda katta miqdordagi mablag'larni infratuzilma loyihalariga yo'naltiradi. Bunday loyihalar, masalan, yo'l qurilishi, elektr stansiyalarining modernizatsiyasi yoki suv ta'minoti tizimlarining yangilanishi kabi sohalarda amalga oshiriladi. Bu kabi loyihalar nafaqat iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, balki jamiyatning umumiy farovonligini ham yaxshilaydi. Ommaviy transport tizimining yaxshilanishi aholi uchun qulay

sharoitlar yaratadi, energiya ta'minotining ishonchliligi esa sanoat ishlab chiqarishini mustahkamlashga yordam beradi.

Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda tijorat banklarining roli ham juda muhimdir. Banklar pul-kredit siyosatini amalga oshirishda ishtirok etib, iqtisodiyotdagi likvidlikni nazorat qiladi [4]. Ular foiz stavkalarini belgilashda va kredit berish shartlarini belgilashda markaziy bankning siyosatini hisobga oladilar. Bunday yondashuv orqali tijorat banklari inflyatsiyani nazorat qilishga yordam beradi va moliyaviy bozorlarning barqarorligini ta'minlaydi. Iqtisodiyotda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan inqiroz holatlarida tijorat banklari tezkor qarorlar qabul qilib, kredit berishni kengaytirish yoki qisqartirish orqali barqarorlikni saqlab qolishga harakat qiladi. Shuningdek, tijorat banklari aholi va korxonalar o'rtasida moliyaviy vositachilik funksiyasini bajaradi. Ular omonatlarni to'playdi va ularni kreditlar shaklida qayta taqsimlaydi. Bu jarayon, iqtisodiyotdagi likvidlikni oshirishga yordam beradi va moliyaviy bozorlarning barqarorligini ta'minlaydi [5]. Tijorat banklari tomonidan taklif etiladigan turli xil moliya mahsulotlari aholi uchun moliyaviy savodxonlikni oshirishga yordam beradi.

Raqamli bank xizmatlari va zamonaviy moliyaviy texnologiyalar (fintech) bugungi kunda iqtisodiyotimizda muhim o'rin egallamoqda. Ular nafaqat bank tizimining ishlashini o'zgartiribgina qolmay, balki iqtisodiy faoliyatning barcha sohalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli bank xizmatlari, mobil ilovalar, elektron to'lov tizimlari va boshqa innovatsion yechimlar, iste'molchilarga qulaylik yaratib, moliyaviy xizmatlarga bo'lgan talabni oshirishga yordam bermoqda [6].

Birinchidan, raqamli bank xizmatlari moliyaviy xizmatlarni yanada qulay va tezkor qilishga imkon beradi. Masalan, mobil ilovalar orqali foydalanuvchilar o'z hisob raqamlarini boshqarishi, to'lovlarni amalga oshirishi va kreditlar uchun ariza topshirishi mumkin. Bu esa vaqtni tejaydi va bank xizmatlaridan foydalanishni osonlashtiradi. Shuningdek, raqamli bank xizmatlari orqali iste'molchilar uchun

24/7 rejimida xizmat ko'rsatiladi, bu esa ularga istalgan vaqtda moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish imkoniyatini beradi.

Ikkinchidan, zamonaviy moliyaviy texnologiyalar kichik va o'rta bizneslar uchun yangi imkoniyatlarni ochmoqda. Fintech kompaniyalari kichik tadbirkorlarga tezkor kredit olish imkoniyatini taqdim etadi. Masalan, onlayn kredit platformalari orqali tadbirkorlar o'z bizneslarini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan mablag'ni tezda olishlari mumkin. Bu esa iqtisodiyotning o'sishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga va innovatsion loyihalarning amalga oshirilishiga yordam beradi.

Bundan tashqari, raqamli bank xizmatlari va fintech innovatsiyalari moliyaviy inklyuziyani oshirishga xizmat qiladi. Ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda, an'anaviy bank xizmatlariga kirish imkoniyati cheklangan aholi qatlamlari mavjud. Raqamli platformalar esa bu muammoni hal qilishga yordam beradi. Mobil to'lov tizimlari va raqamli hamyonlar orqali odamlar oddiy telefon yordamida moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishlari mumkin. Bu esa aholi orasida moliyaviy savodxonlikni oshiradi va ularning iqtisodiy faolligini rag'batlantiradi. Shuningdek, raqamli bank xizmatlari va fintech innovatsiyalari moliya sohasidagi raqobatni kuchaytiradi. An'anaviy banklar raqobatbardosh bo'lish uchun yangi texnologiyalarni joriy etishga majbur bo'lmoqda. Bu jarayon natijasida banklar o'z xizmatlarini sifatini yaxshilashga, tariflarini pasaytirishga va mijozlarga ko'proq qulayliklar taqdim etishga intilmoqda. Natijada, iste'molchilar ko'proq tanlov imkoniyatiga ega bo'ladi va moliya xizmatlaridan foydalanish jarayoni yanada qulaylashadi. Biroq, raqamli bank xizmatlari va fintech innovatsiyalarining salbiy tomonlari ham mavjud. Masalan, kiberxavfsizlik masalalari dolzarb hisoblanadi. Raqamli platformalar orqali amalga oshiriladigan operatsiyalar kiberhujumlarga nisbatan zaif bo'lishi mumkin. Shuning uchun, banklar va fintech kompaniyalari o'z mijozlarining ma'lumotlarini himoya qilish uchun kuchli xavfsizlik choralarini ko'rishlari zarur.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tijorat banklari mablagʻlari iqtisodiyotda muhim rol oʻynaydi, chunki ular moliyaviy resurslarni taqdim etish orqali iqtisodiy oʻsishni ragʻbatlantiradi va barqarorlikni taʼminlaydi. Banklar, aholi va tadbirkorlik subʼektlariga kreditlar va investitsiya imkoniyatlarini taqdim etish orqali, iqtisodiy sektorlarda likvidlikni oshiradi va yangi ish oʻrinlarini yaratadi. Shuningdek, tijorat banklari moliyaviy inklyuziyani kuchaytirib, kichik biznes va aholi qatlamlariga qulay moliyaviy xizmatlar koʻrsatadi. Biroq, banklar faoliyatining samaradorligini taʼminlash uchun kuchli nazorat va xavfsizlik choralarini koʻrish zarur. Umuman olganda, tijorat banklari mablagʻlari iqtisodiyotning rivojlanishida asosiy omil boʻlib, ularning muvaffaqiyatli ishlashi mamlakatning moliyaviy barqarorligini va iqtisodiy farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Shuning uchun, tijorat banklarini rivojlantirish va ularning faoliyatini samarali tashkil etish, har bir mamlakat uchun ustuvor vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Z.Mamadiyarov, A.Norov, Oʻ.Haydarov. Bank ishi va moliya asoslari. Darslik –T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2021 – 240 b.
2. Tijorat banklari faoliyati tahlili. Oʻquv qoʻllanma. Karaliyev T.M. va boshqalar. Toshkent Moliya instituti. «Iqtisod-Moliya», 2013-y. –192 b.
3. I. R. Toymuhamedov "Bank ishi". Toshkent, TDIU nashriyoti, 2010 yil, 207-b.
4. Bahodirovich, Xalilov Bahromjon. "OʻZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISH." *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION* 1.3 (2024): 271-277.
5. Baxriddin oʻgʻli, Jovliyev Xusniddin. "TIJORAT BANKLARI XIZMATLARINING TRANSFORMATSIYASI." *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting* 4.03 (2024): 119-122.